

РЕЦЕНЗИЯ

за трудовете на **ДОЦ. Д-Р МАЯ ЛЮБЕНОВА ЧОЛАКОВА**

участник в конкурс за „доцент”

по професионално направление

1.2. ПЕДАГОГИКА /СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА/, област на висше образование

1. ПЕДАГОГИЧЕСКИ НАУКИ,

обявен в Държавен вестник бр.21/15.03.2022г., обявен за нуждите на

Факултет по науки за образованието и изкуствата

на СУ „Св.Климент Охридски“

Изготвил рецензията: проф. д-р Тодор Димитров Минев – ВТУ „Св.св.Кирил и Методий“

1. Информация за конкурса.

Конкурсът е обявен със заповед на Ректора РД-38-217/03.05.2022г. на СУ „Св.Климент Охридски“ за нуждите на Факултет по науки за образованието и изкуствата, като в обезпечеността на справката за часовете от катедрата са посочени учебни дисциплини, осигуряващи нуждите на факултета в посоченото професионално направление.

При изготвянето на рецензията по конкурса са съобразени основните документи, съответстващи на изискванията на нормативната база за развитие на академичния състав на Република България и на СУ „Св.Климент Охридски“.

По процедурата на конкурса няма нарушения. В конкурса участва един кандидат – доц. д-р Мая Любенова Чолакова, преподавател в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

2. Информация за кандидата.

Кандидатът за доцент доц.д-р Мая Чолакова е магистър по Специална педагогика, специализация Педагогика за деца с умствена изостаналост в ЮЗУ „Н.Рилски“ от 1988г. От 2004г. е доктор по Педагогика /СНС по

педагогика при ВАК /№29165/28.06.2004//. От 1.09.2009 г. и понастоящем е доцент по Педагогика в същия университет /Социална работа етно-културни общности/- Протокол № 5 от 26.03.2009г. Предходните ѝ професионални ангажименти са възпитател в ПУ „Отец Паисий”, Благоевград; Инспектор по международни договори и програми СУ „Св. Кл. Охридски”, ФНПП; в Министерски съвет - Директор дирекция „Етнически и демографски въпроси” до 2009г. В трудовия ѝ маршрут се забелязва последователност и свързаност.

Членува в няколко престижни професионални организации - УС на Българска асоциация за образование по социална работа; Академичен съвет по въпросите на бежанците към ВКБООН – България; УС на СНЦ „Зона Семейство“. Посочила е множество специализации в чужбина и преподавателска работа в СУ и НБУ. В творческата биография е посочила различно владеене на два чужди езика на много високо равнище.

3.Описание и оценка на научните трудове.

Доц.д-р Мая Чолакова в конкурса за доцент представя списък научни трудове от почти всички жанрове, между които една монография, която е хабилитационен труд, една монография по защитена дисертация, една статия в Scopus, 2 – в Web of science, като едната е в съавторство и 12 студии, статии и доклади. Допълнителният списък от публикации, които не са представени за рецензиране, свидетелства за богата публикационна дейност, предимно със социална насоченост. Въпреки че за присъждането на научното звание „доцент“ не е необходимо включването на участията и ръководствата на проекти, е необходимо да се отбележи, че доц.д-р Мая Чолакова има ръководства на научни и социални проекти и двама защитили докторанти, в момента ръководи още трима.

Хабилитационният труд *Културното смирение*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, ISBN 978-954-07-5430-7, може да се определи, не само като актуален, социално значим, но и иновативен. Все пак едва от две десетилетия се поставя въпросът за смирението в помагащите професии, а за България този проблем е малко познат. Въпреки че смирението има библейски произход, то в социално-помагащите професии не е предмет на изучаване. В този смисъл, трудът е ценен, защото интерпретира проблематика, която тепърва ще навлиза в практическата подкрепяща дейност.

Уводът на монографията е полемичен – представлява своеобразна дискусия с читателите като краткият исторически аспект е представен проблематично, а не обзорно. Тази сравнително нова концепция за етична крос-културна практика, възникнала в САЩ и вече взаимствана от помагащите професии, не се очаква да бъде напълно възприета в нашата страна, но нейни компоненти могат да имат формиращ ефект върху професионалната и лична компетентност на социалните педагози, социалните работници, психолози, лекари.

Книгата е композирана в три глави. В първата се търсят измеренията на смирението в контекста на религиозните, психологическите и философските научни концепции. Впечатляват познанията на кандидата за духовните търсения на различните религиозни концепции, като авторът не се ограничава само до личностното докосване до Бога, а до колективното съединение с него и превръщането на смирението в морална добродетел. От позицията на философските анализи, акцентът се поставя върху двете крайни позиции – на пълното му отрицание до извеждането му в основна добродетел. Търсени са моралните, епистимологичните и екзистенциални измерения, като тук бих си позволил да подчертая, че авторът на монографията показва завидни познания и развити умения за анализиране

на текст. Психологическите концепции извеждат смирението до позитивна личностна характеристика, основа и предпоставка за зряла личност.

Втората глава е ориентирана към културната компетентност в обучението и практическата реализация в сферата на социалната работа, като тук ценното е ориентацията към работа в мултиетническа среда. Подчертано е, че помагачият не може да бъде добър терапевт, ако не е мултикултурно ориентиран, ако няма познания и умения да работи с различни етнически групи, основавайки своята работа на стратегии, които са съобразени с различността. В тази глава се натъкваме и с отношението на автора на книгата към реалността – социална ангажираност, професионална компетентност, позитивно отношение и разбиране на клиента, доверие в духа на хуманистичните традиции. Културното смирение е разгледано, от една страна, като поле на приложна дейност – образование, социална работа, социална педагогика, от друга страна – като необходим компонент от професиограмата на всеки помагач, възприет на когнитивно, емоционално и поведенческо равнище.

Третата глава „Приложение на културното смирение“ е илюстративна по отношение на конкретиката на помагачите професии. Търсени са условията, факторите и случаите, в които културното смирение се превръща в съставна част от конкретната работа, била тя в образователната или в социалната сфери. Тази глава представя резултати от емпирично изследване в рамките на научноизследователски проект, финансиран от Българо-Американската комисия за образователен и културен обмен Фулбрайт в периода януари - април 2019 г. в Училището по социална работа на Университета на Централна Флорида в Орландо, САЩ, както и резултати от контент-анализ на достъпната учебна документация в бакалавърските и магистърските програми по Социална педагогика и Социални дейности във всички български университети, в които са създадени такива специалности. Добре структурирано и отлично изпълнено изследване, което може да

послужи за основа на бъдещи такива, от една страна, промяна в учебните програми във ВУЗ, които обучават специалисти от помагащите професии, от друга и което дава ориентири за практическата работа на настоящите специалисти от социалния сектор, от трета.

Заклучението съдържа есеистични компоненти, но е и своеобразен ориентир за промяна в сферата на социалните дейности и образованието и въвеждане на културното смирение като неделима част, добродетел, посока за работа с клиенти от различни етнически групи

Другата монография *Потенциал за учене при деца от малцинствени общности*. (2004). София: УИ „Св. Кл. Охридски“, ISBN 954-07-1941-0, е издадена по дисертационен труд на автора на тема „Социално-педагогически измерения на потенциала за учене при деца от етнически малцинствени общности“, защитен в Научния съвет по педагогика при ВАК през 2003 г. Нейният предмет е потенциалът за учене на деца от етнически малцинствени общности, обучавани в специални училища за деца с интелектуални затруднения. Структурирана е в четири логически свързани глави, първата от които разглежда проблемът за противоречията в изискванията на традиционната образователна система спрямо децата от етническите малцинства и несъобразяването с тяхната специфична социална среда. Тези противоречия ги поставят в позицията на деца с интелектуални затруднения и ги отделят от общообразователните училища.

Втората глава е критично ориентирана към схващането, че след като едно дете не може да покрие изискванията на традиционната образователна система, то е дете с когнитивни дефицити, с увреждане, което не му дава възможност, равен старт за обучение, без да се отчитат факторите и условията, породени от незачитане на етническите, етнокултурните, езиковите и религиозните специфики.

Третата глава е представя различни варианти за диагностика на децата от различните малцинствени групи, които не са концептуализирани

единствено около тестовете за интелигентност, а са такива процедури, които засягат взаимодействието на различни фактори, какъвто е екологичният подход например.

Четвъртата глава представлява добре планирано и отлично изпълнено социално-педагогическо изследване на потенциала за учене при деца от етномалцинствени общности на възраст 6-8 г. На основата на богат емпиричен материал, адекватно подбран инструментариум и достатъчно обхватна извадка, се екологичната парадигма е тази, която най-пълно би отговорила на образователните потребности на децата от ромски и турски произход, не само като диагностика, но и като възможност за развиване на техния потенциал за учене.

Статията „Интерпретации на смирието в педагогически контекст“. 2022г *Педагогика*, 94(3), 306-317), <https://doi.org/10.53656/ped2022-3.02>, реф. Web of Science: Emerging Sources Citation Index; ERIH+; eLibrary.ru; CEEOL; EbscoHost; Google Scholar; Ex Libris; ProQuest приемама като допълнение към хабилитационния труд с акцент върху ролята на смирието като добродетел, морален коректив към хората, условно наречени „западни“ и включването му като неделима част от взаимодействията в училищна среда. Малко по-друг аспект за смирието се открива в публикация № 7 – „Културното смирение в социалната работа“. /2021/ В Сборник доклади от Юбилейна научна конференция на Факултет по педагогика на СУ, „Св. Климент Охридски“ (под печат)., където се защитава тезата, че не само взаимодействията в социалната работа следва да бъдат белязани от социалното смирение, но и регулярните човешки взаимоотношения. В публикация № 12 „Отвъд културната компетентност: американската концепция за културното смирение в сферата на помагането“. *Клинична и консултативна психология*, 1(35), 15-26 отново акцентът е върху взаимосвързката „културно смирение – помагачи професии“. Публикация № 9 обвързва културното смирение с професионалната компетентност,

социалното включване и справянето със социокултурните предизвикателства.

Друга сфера, в която кандидатът засяга в своите публикации бих нарекъл „социална работа със семейства“. Тук попадат публикации № 8 и № 10, където са застъпени различни страни от директната социална работа – работа с родителите и децата за поддържане на взаимовръзка между тях, овластяването в социалната практика в малките населени места. Проблемът с овластяването е предмет на интерпретация и в публикации № 13 и 14 като са търсени неговите измерения в етническите малцинствени общности и в индивидуалната социална работа като сериозен проблем във взаимоотношенията „помагащ-клиент“.

Други проблеми, които имат отношение към обявения конкурс и които са свързани с работата на кандидата доц. д-р Мая Чолакова са: проблеми на дистанционното обучение /№7/, както и по-частни, като социална подкрепа за хора с увреждания, ползващи услуги в общността /№11/ и концепцията за интегративна грижа с клиенти в риск /№15/.

Обобщение: Представените за рецензиране трудове на доц.д-р Мая Чолакова я представят в една иновативна, позитивна посока, като зрял учен, със силно ангажирано присъствие, с компетентност и задълбоченост, с перспектива за развитие и амбиция да докаже себе си, да открие новости за другите и да остави своя почерк в науката.

4. Наукометрични показатели.

Доц.д-р Мая Чолакова е регистрирана в НАЦИД в професионално направление 1.2.Педагогика, в конкурса за доцент към СУ, напълно покрива минималните изисквания по следния начин:

- Защитен дисертационен труд, признат в НАЦИД – 50 т.;
- Една монография – хабилитационен труд – 100 т.;
- Публикувана книга на базата на защитен труд – 75 т.

- Статии, студии, доклади, вкл. и в реферирани и индексирани издания – 170 т.

- Цитирания- 90т. ;

- 120 т. от ръководство на докторант, участия в международни и национални научни форуми и проекти.

Общо – 515 по критериите А, В, Г, Д и Е.

5. Научни приноси.

Приемам изведените приноси на кандидата и ги коментирам така:

1. Преосмислени и по нов начин са представени популярни теории и недотам популярни такива, свързани със смирението, представено от позицията на социалните, хуманитарните и педагогическите науки, като са открити и компоненти от концепцията за културното смирение в нашата страна в сферата на помагащите професии.

2. Проучена, обяснена и доразвита е идеята за параметрите на овластяването като процес в сферата на социалните дейности и социалната педагогика, с конкретизирани характеристики.

3. Посочени са диагностично и са интерпретативно обобщени страни от концептуалната рамка на ценностните и етичните параметри в социалната и социално-педагогическата работа.

4. Проучени са възможностите и основанията за приложение на интегративния подход в социалната работа при предоставяне на социални услуги на хора в риск.

5. Доказана е теоретично и практически необходимостта и приложимостта на методика за измерване на потенциала на деца от етнически малцинства на възраст 6-8г.

6. На основата на обобщен теоретичен и емпиричен опит, са направени конструктивни насоки за подобряване на социалната работа с

хора в рискована ситуация през призмата на въвеждане на идеята за културното смирение в обучението на студентите от помагащите професии.

7. Във всички произведения прозира ангажираността на доц.д-р Мая Чолакова към изследваните от нея социални проблеми, като ясно е дефинирана и мотивацията ѝ за анализиране на избраното от нея явление, факт, събитие, подкрепени с психологични, философски, социологични и педагогически теории, поднесени по нов оригинален начин.

6. Преподавателска работа.

Преподавателската работа на доц.д-р Мая Чолакова е съсредоточена в сферата на социалната педагогика, социалната работа и етнопедагогиката, като е водила лекции по Социална педагогика; Социална работа с етнокултурни общности; Социална работа с деца; Педагогика и абилитация за деца с отклонения; Антипотискаща социална работа; Социална работа с бежанци и мигранти в **бакалавърска** степен, лекционни курсове в **магистърски** програми - Методология и методи на научните изследвания в социалната дейност; Социална интеграция на етнокултурни общности; Посредничество в разрешаването на конфликти, както и лекционен курс в **докторска програма** „Организация и управление на социалните дейности“ - Методология и методика на научното изследване в социалните дейности.

Обезпечеността на конкурса съответства напълно на професионалния опит и квалификация на доц.д-р Чолакова, тъй като са в сферата предимно на социалната педагогика и социалната работа. Това се вижда от предоставената справка за учебната натовареност на конкурса за доцент. Множеството цитирания на кандидата я правят разпознаваема за научната общност, а преподаването в СУ и НБУ недвусмислено свидетелстват за популярност. Участията ѝ в над 30 международни и национални проекти я представят като експерт по социална политика и социални практики в

страната и извън граница и почти толкова участия в международни и национални научни форуми.

7. Бележки и препоръки.

Запознаването ми с цялостната научна и академична активност на доц.д-р Мая Чолакова, ми позволяват да направя следните препоръки – доразвиване на идеите ѝ със социална насоченост и обезпечаване на водените от нея учебни дисциплини с помагала, пособия, учебници, което е и подготовка за последващото ѝ израстване като учен.

8. Заключение.

Като изразявам впечатленията си и анализите на цялостните научни, експертни, преподавателски и приложни постижения на кандидата, оценявайки актуалността, значимостта на разработките му, давам своя положителен вот за **доц. д-р Мая Любенова Чолакова** и препоръчвам на Научното жури да предложи на Факултетния съвет да му присъди научното звание „доцент” в професионално направление 1.2. Педагогика (СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА), област на висше образование, 1. Педагогически науки.

12. 06. 2022 г.
Гр. Велико Търново

Подпис: /...../
/проф. д-р Тодор Минев/